
WSTĘP

*Czytać więc nie każdy umie,
bo czytelnik powinien współpracować,
a czytanie im wyższych rzeczy,
tym indywidualniejsze jest.*

Cyprian Norwid

Tekst literacki często sugeruje różnorodne możliwości interpretacji. Zgłębianie sensów utworu, wydobycie tego, co w nim oryginalne, dostrzeganie kontekstów – wiąże się z umiejętnością uważnego i wnikliwego czytania, rozumienia, analizowania i logicznego wnioskowania.

Takie poznawanie literatury prowadzi nie tylko do indywidualnego jej odkrycia i przeżycia, ale kształtuje umiejętności niezbędne zarówno na wszelkiego rodzaju egzaminach, jak i w życiu codziennym.

Propozycja zadań przygotowujących do egzaminu maturalnego z języka polskiego oparta jest właśnie na takich założeniach, jednocześnie ćwiczenia sprawdzają wiadomości i umiejętności w zakresie określonym w **standardach wymagań egzaminacyjnych** oraz zgadzają się z **podstawą programową dla szkół ponadpodstawowych**.

Część druga cyklu „Przed maturą z języka polskiego” zawiera zadania i ćwiczenia związane z tekstami kultury z okresu renesansu, baroku, oświecenia i romantyzmu oraz modele odpowiedzi i oceniania wraz z informacjami dotyczącymi wiedzy i umiejętności, jakie dane zadanie sprawdza, kategorii taksonomicznych i poziomu wymagań.

Zaproponowane tu zadania mogą służyć zarówno do systematycznej nauki w szkole ponadpodstawowej, jak i pomóc w powtórce do egzaminu. Praca z tą książką pozwoli nie tylko uzyskać wyższy wynik na egzaminie, ale także zdobyć najwyższe umiejętności polonistyczne.

Wybór utworów (bądź fragmentów) był uwarunkowany nie tylko podstawą programową, czyli uwzględnieniem tekstów, których znajomością należy się wykazać na egzaminie maturalnym. Podkreślić trzeba również, że wykorzystane tu teksty dały możliwość skonstruowania zadań i ćwiczeń, które w sposób niezwykle wielostronny kształtują umiejętności analityczne, prowokują do uwzględniania szerszych kontekstów.

Metoda eksplikacji tekstu literackiego – rozumiana jako wyjaśnianie, objaśnianie, tłumaczenie na różnych poziomach organizacji dzieła – jest

podstawą nauczania i uczenia się. Jednak zaproponowana tu „eksplikacja heurystyczna” zakłada odejście nie tylko od schematu tradycyjnej eksplikacji (czyli ściśle uporządkowanych kroków interpretacyjnych), ale też od metody podającej. Dzięki tym zadaniom masz możliwość stopniowego odkrywania różnych poziomów tekstu, uczenia się sztuki czytania utworu – jego analizowania i komentowania. Zdobywasz wiedzę niezbędną do analizy różnorodnych utworów literackich, zarówno wiedzę teoretycznoliteracką, jak i – pracując na konkretnych tekstach z różnych epok – wiedzę historycznoliteracką.

Gromadząc spostrzeżenia, dostrzegając różnorodne konteksty – zmierzasz od szczegółowego objaśnienia utworu do własnej jego interpretacji, do indywidualnego rozumienia analizowanego tekstu. Zadania KO (krótkiej odpowiedzi) sugerują różne możliwości odczytania utworu, a zadania RO (rozszerzonej odpowiedzi) prowokują do samodzielnych poszukiwań i indywidualnych wniosków. Odpowiadając na pytania, wydobywasz z tekstu to, co dla utworu charakterystyczne, wskazujesz na to, co indywidualne i niepowtarzalne.

Dzięki takim ćwiczeniom i pracy z tekstem można nauczyć się „czytać ze zrozumieniem”, a zdobyte umiejętności będą pomocne przy innych samodzielnych lekturach. „Badając” tekst, szukasz klucza do jego zrozumienia, nikt nie narzuca ci z góry założonej hipotezy interpretacyjnej, nic nie jest przesądzone, możesz odkryć własną interpretację tekstu.

Zatem ta propozycja ćwiczeń analitycznych to wprowadzenie do interpretacji utworu, próba ukierunkowania, porządkowanie czytania, ułatwienie zrozumienia utworu na różnych poziomach odczytania, kształcenie sprawności analitycznej.

Tekst literacki bowiem, zanim zostanie ostatecznie i w pełni zrozumiany, jest odczytywany na kilku poziomach. Bożena Chrzęstowska wyróżnia trzy takie poziomy: faktyczny (czyli dosłowny), refleksyjny oraz symboliczny. Można to w dużym uproszczeniu tak wyrazić: CO napisano, JAK – oraz CO TO ZNACZY, czyli jak to można zrozumieć. Tak więc, aby dojść do ostatecznego zinterpretowania tekstu literackiego, należy umieć odczytać jego znaczenie dosłowne, rozumieć jego strukturę (świat przedstawiony i jego elementy, forma, język itp. – to poziom refleksyjny), a na końcu, poprzez znaczenie metaforyczne, dojść do tego, jakie przesłanie tekst niesie. Zamieszczone w tej publikacji zadania krótkiej odpowiedzi dotyczą właśnie każdego z tych trzech poziomów odczytania i w ten sposób „prowadzą” do dojrzałej interpretacji tekstu.

Zadania zostały sformułowane tak, że często zawierają dodatkowe informacje, co poszerza wiedzę związaną z omawianym zagadnieniem.

Również zaproponowane modele odpowiedzi (zamieszczone na końcu publikacji) mają być dla ciebie wskazówką, pomogą zauważyć to, co umknęło uwadze, co zostało przeoczone w twoim odczytaniu tekstu. Aby rozszerzyć spojrzenie na dane zagadnienie czy pokazać odmienny punkt widzenia, w odpowiedzi pojawia się dodatkowa informacja po słowach „warto wiedzieć” (bądź „warto zauważyć”), umieszczona w nawiasie.

Możesz zatem wykorzystać zaproponowane tu zadania do samodzielnej pracy. Informacje znajdujące się w schematach odpowiedzi – dotyczące kategorii taksonomicznych, poziomu wymagań oraz rodzaju sprawdzanych wiadomości czy umiejętności (sformułowanie celów operacyjnych) – pomogą w trafnej samoocenie, co w efekcie prowadzi do pisania zarówno lepszych prac stylistycznych, jak i udzielania prawidłowych i precyzyjnych odpowiedzi na zadania testowe.

Jednak współpraca z nauczycielem, jego sugestie dotyczące zarówno odpowiedzi KO, jak i wskazówki do zadań RO zapewne okażą się cenne. Nauczyciel także będzie chętniej w taki sposób pracował, gdyż oszczędza swój czas, nie wymyśla zadań i nie omawia ich wstępnie, tylko komentuje konkretne odpowiedzi – przez co jego pomoc jest bardziej efektywna, zwraca uwagę na twoje zainteresowania i problemy, jednocześnie udzielając ci użytecznej informacji o osiągnięciach i brakach.

Na kształcenie składają się bowiem dwa procesy: nauczanie i uczenie się. Dawniej szkoła przykładła większą wagę do nauczania, czyli czynności nauczyciela, im przypisywała główną rolę w powstawaniu umiejętności ucznia. Współczesna szkoła przykładła największą wagę do uczenia się, czyli czynności ucznia, ponieważ to one właśnie decydują o jakości końcowego efektu kształcenia. Nauczyciel pomaga, doradza, czasem ukierunkowuje, ale uczeń wybiera sposób i tempo przyswajania wiedzy, zgodnie ze swoimi indywidualnymi możliwościami i potrzebami.

Podana przez ciebie odpowiedź może odbiegać od proponowanej w schematach, bowiem każdy postrzega dany problem inaczej bądź inaczej go formułuje – wtedy konsultacja z nauczycielem jest niezbędna. On oceni jakość zaproponowanej odpowiedzi. Jeżeli jakieś zadanie szczególnie cię zainteresuje, wówczas także możesz liczyć na cenne sugestie nauczyciela, który poszerzy sposób rozumienia określonego zagadnienia czy wskaże literaturę. Warto rozmawiać z nauczycielem nie tylko na temat jakości prac

pisemnych (zadania RO), ale także przedyskutować własne przemyślenia zaproponowane w odpowiedziach na zadania KO.

Nauczyciel może zatem odgrywać w tym partnerskim układzie niezwykle istotną rolę, stymulując twoją pracę. Oto konkretny przykład zadania trudnego, ale ciekawego: przy analizie fragmentów „Beniowskiego” masz uzasadnić, że pojawia się tu autotematyzm, precyzując znaczenie terminu (zadanie 20 KO). Załóżmy, że problem cię zainteresuje i chcesz poszerzyć pracę nad tekstem – możesz na przykład ograniczyć się tylko do wskazania wypowiedzi autotematycznych w analizowanym fragmencie albo w całym utworze, określić, czego one dotyczą. Skutkiem tego z pewnością będą konkretne interesujące wnioski, które warto przedyskutować z nauczycielem. To praca twórcza, praca analityczna – rozwijająca różnorodne umiejętności, ale również poszerzająca wiedzę, którą zdobywasz pośrednio poprzez pracę nad tekstem, a nie poprzez przyswajanie encyklopedycznej wiedzy. Przy wielu zadaniach krótkiej odpowiedzi warto zatrzymać się dłużej – głębiej i szerzej analizując wskazany problem. W ten sposób zarówno ty, jak i nauczyciel możecie zadania modyfikować. Należy traktować proponowane tu ćwiczenia jako otwarte, skłaniające do twórczych poszukiwań.

Dzięki hiperłączom możesz szybko sprawdzić swoją odpowiedź!

Po kliknięciu w tekst ZADANIA KRÓTKIEJ ODPOWIEDZI przechodzisz do SCHEMATÓW ODPOWIEDZI dotyczących analizowanego tekstu. Wracasz do zadań, klikając w SCHEMATACH ODPOWIEDZI tytuł tego tekstu.